

9. Шеремет А. П., Криміналістика: навч. пос. [для студ. вищ. навч. закл.] / А. П. Шеремет – [2-ге вид.]. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 472 с.
10. Юридична енциклопедія: 5 т. / Редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К.: «Укр. енцикл.», – 1998. – 339 с.

УДК 343.982.3

ЖОЛОНКО Сергій

РОЗВИТОК КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ У XVIII–XIX ст.

Актуальність теми зумовлена тим, що при розкритті та попередженні злочинів значну роль відіграє рівень інформаційного забезпечення криміналістично-значущою інформацією про діяння, осіб, сліди, предмети, і т.д. Оперативне отримання таких відомостей залежить від ефективного використання обліків різних об'єктів, що потрапляють у сферу діяльності правоохоронних органів. Науково обґрунтована система обліків подібних об'єктів і є криміналістична реєстрація.

Дану тему досліджували такі науковці, як: О. П. Дубовий, В. К. Лисиченко, В. Я. Лукашенко, Я. В. Рибалко, П. Ю. Тимошенко, Л. М. Чорнобай, С. А. Яльгшев та інші.

Криміналістична реєстрація на ранньому стані свого розвитку одночасно мала на меті покарання злочинця, реєстрацію злочинця та реєстрацію виду злочину.

Вперше питання про систематичну реєстрацію засуджених осіб було поставлено у XVIII ст. у Франції. Паризька поліція у 1720 році створила реєстр, до якого вносила інформацію про усіх злочинців, засуджених і розшукуваних поліцією Парижа. При цьому даний реєстр поділявся на облік засуджених і оперативно-розшуковий облік «злочинного елемента». У 1790 році для ведення цих реєстрацій при паризькій поліції було створено спеціальне бюро довідок, а наприкінці XVIII ст. – початку XIX ст. – централізовану систематичну реєстрацію судимості по лінії судової системи.

На території Російської імперії письмову реєстрацію судимості вперше було введено у 1870 році. Реєстрація проводилася при міністерстві юстиції, куди загальні судові місця і мирові установи, а пізніше й міські суди та земські начальники надсилали листи на кожного засудженого до тюремного ув'язнення. Щомісяця міністерство юстиції видавало «Відомості довідок про судимість», які розсилались до всіх судових місць та судовим слідчим [7, с. 16–17].

Після винайдення та розвитку фотографії з метою реєстрації злочинців стали застосовувати фотографування злочинців. Фотографічний спосіб став наступним самостійним способом реєстрації злочинців, для

забезпечення роботи якого на території колишньої Російської імперії відкривалися поліцейські фотоательє. Так, у 1864 р. у м. Бобринці Одеської губернії відкрили поліцейське фотоательє, через три роки таке ж ательє створили при московській поліцейській друкарні [4, с. 172].

Першою науковою системою кримінальної реєстрації слід назвати систему, розроблену А. Бертильоном у 1879 році.

Наприкінці XIX ст. він розробив та впровадив у практику боротьби зі злочинністю антропометричний метод реєстрації злочинців, котрий базувався на вимірюванні певних частин тіла кожного злочинця за встановленими правилами та фіксуванні результатів таких вимірювань у спеціальних антропометричних картках, де також містились дані про особу злочинця і його фотознімок. Ним було запропоновано проводити одинадцять вимірювань певних частин тіла; загальне вимірювання (зріст, ширина піднятих горизонтально рук та висота сидячи); вимірювання голови (довжина та ширина голови, довжина та ширина правого вуха); вимірювання окремих частин тіла (довжина середнього пальця та мізинця лівої руки, довжина ступні лівої ноги та лівого передпліччя) [6, с. 280–282]

Свою систему реєстрації А. Бертильон обґрунтовував міркуванням про те, що людський скелет після 20 років майже незмінний у своїх розмірах, розміри скелета у кожної людини є суворо індивідуальні, вимірювання можна провести точно й легко. Розуміючи важливість та корисність новаційного методу, у 1882 році паризька префектура запровадила у практику антропометричний метод реєстрації злочинців і з того часу цей метод став основною системою кримінальної реєстрації у Франції, отримавши офіційне визнання [7, с. 18].

У Російській імперії перше реєстраційне відділення під назвою «антропометрична станція» було створене при Петербурзькій розшуковій поліції у 1890 р. Його співробітники в 1890–1897 рр. за антропометричним методом зареєстрували 27000 затриманих осіб, серед яких виявлено 1880 рецидивістів. В Україні перший антропометричний кабінет був утворений у 1901 році при розшуковому відділі поліції м. Києва. За 1902–1903 рр. співробітниками цього кабінету антропометричне вимірювання і відповідна карткова реєстрація застосовувались до 9474 затриманих осіб [3, с. 34–35].

Проте, згодом стало зрозумілим, що антропометричний метод не дозволяв ідентифікувати особу на відстані, що було важливою і необхідною умовою оперативно-розшукової роботи. Тоді А. Бертильон зайнявся удосконаленням способів опису прикмет та фотографування злочинців, внаслідок чого з'явилися розроблені ним у 1885 році системи – «словесний портрет» та «сигналітична фотографія». Сутність цих систем складалась у суворо встановлених правилах опису частин людського

обличчя та фотографування. «Словесний портрет» і «сигналітичну фотографію» одночасно використовували як для реєстрації злочинців, так і в оперативно-пошукових заходах для впізнання осіб на відстані, яких розшукували [2, с.8].

А. Бертильон вніс зміни щодо порядку фотографування злочинців. Його система фотографування відрізнялася тим, що зйомка проводилася з дотриманням конкретних і точно встановлених правил. Така система була названа сигналетичною фотографією. А. Бертильон сконструював спеціальну фотоустановку. Кожного злочинця фотографували анфас і у профіль обов'язково в 1/7 натуральної величини. Ретушування фотознімків не допускалося. А. Бертильон класифікував фотографії за схемою словесного портрета.

В Україні вирішенням проблеми застосовування та удосконалення антропометричного методу кримінальної реєстрації займався, і йому належить вагомий внесок у її розвиток, завідуючий розшуковою частиною міської поліції м. Києва Г.М. Рудий, завдяки якому антропометричний кабінет був перепрофільований в «Антропометрический отделъ». Зберігся опис цього відділу, зроблений одним із поліцейських чиновників того часу: «Антропометрический кабинетъ устроенъ с 1902 года и состоитъ изъ части одной комнаты, отделенной деревянною решеткою. В немъ находятся: четыре шкафа съ фотографическими и дактилоскопическими карточками преступниковъ; одинъ шкафъ-комодъ с антропометрическими инструментами; столъ для измерения локтя, скамейка для измерения ступни; две доски для измерения роста; клеенка для измерения распростертыхъ рукъ и небольшой письменный столъ» [5, с. 214].

У першій чверті XIX ст. чеський вчений Євангеліст Пуркіне, досліджуючи узор на пальцях рук, класифікував їх на дев'ять типів та у 1823 р. написав перший науковий трактат з цього питання [1, с. 6]. Проте ці дослідження проводились лише з антропологічної точки зору і ні до яких практичних результатів не призвели.

Відкриття дактилоскопії звичайно пов'язують з ім'ям Вільяма Хершеля, який жив у Індії та ще в 1858 р. розпочав свої дослідження з вивчення властивостей та можливостей папілярних узорів. Можливо, його підштовхнуло до цього спостереження за китайськими торговцями, які під час укладання торговельних угод на ділових паперах інколи ставили пофарбований тушшю відбиток великого пальця правої руки.

Протягом 19 років Хершель брав відбитки своїх пальців та пальців багатьох індусів. З подивом він помітив, що відбитки пальців, взяті у однієї людини, ніколи не збігались з відбитками пальців іншої людини. Він навчився розрізняти узор цих ліній та встановлювати людей за «малюнками» їх пальців. Поступово Хершель почав усвідомлювати майбутнє свого відкриття. Він направляє листа з описом способу ідентифі-

кації особи за відбитками пальців рук генеральному директору в'язниць з пропозицією нового способу реєстрації злочинців. Проте його спіткає негативна відповідь на лист, що викликало у нього глибоку депресію на декілька років. Потім Хершель, мріючи про застосування свого винаходу, повернувся до Англії, де опублікував своє дослідження у журналі «Nature». Але знову його винахід не знаходить належної підтримки та залишається поза увагою [1, с.7]. І тільки у 1899 р. система дактилоскопічної класифікації була представлена комісії вчених, де одержала позитивну оцінку.

Отже, ми дійшли висновку, що значний розвиток криміналістичної реєстрації припав на XVIII ст., найбільший внесок у той час внесли такі науковці криміналісти, як Бертильон, Пуркіне, Хершель. В наш час дана галузь виділилась в окрему криміналістичну теорію, яка має власні організаційні, наукові і правові основи.

Література:

1. Дубовий О. П., Лукашенко В. Я., Рибалко Я. В., Тимошенко П. Ю., Чорнобай Л. М. Криміналістичне дослідження слідів рук: Наук.-практ. посіб. – К.: Атіка, 2000. – 151с.
2. Ищенко Е. П., Девиков Е. И. Уголовная регистрация: Учебное пособие. – Омск: ОВШ МВД СССР. – 1986. – 98 с.
3. Лисиченко В. К. Питання вдосконалення криміналістичної реєстрації та правові межі застосування дактилоскопіювання мешканців України // Криміналістичний вісник. – 2002. – Вип. 3. – С. 34–40.
4. Мендус С. І. Деякі питання щодо створення єдиної інформаційної системи техніко-криміналістичного забезпечення розкриття та розслідування злочину // Теорії та практика судової експертизи і криміналістики. – 2003. – Вип. 3. – С. 170–175.
5. Рибалко Я. В. Експертні обліки як галузь криміналістичної техніки: етапи розвитку, завдання і зміст // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності: Збірник наук. ст. – 2001. – № 1. – С. 212–219.
6. Торвальд Ю. Век криминалистики. – М.: Прогресс, 1984. – 326 с.
7. Яльгшев С. А. Криминалистическая регистрация: проблемы, тенденции, перспективы. – М.: Академия управл. МВД России, 1998. – 140 с.

УДК 341.49:343.974

ЖУК Діана

ПРОТИДІЯ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНІЙ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

На сучасному етапі розвитку суспільства тенденції глобалізації швидко зростають і результатом цього є як позитивні явища, так і негативні. Одним із таких негативних явищ є транснаціональна організована злочинність, яка становить небезпеку для всіх міжнародних співтовариств та держав. Це стає соціальною проблемою, яка загрожує економічному